

КЗ ЛОР «Львівська обласна бібліотека для дітей»

Духи легенд

методичні рекомендації до проєкту

Львів 2023

Духи легенд : методичні рекомендації до проєкту / КЗ ЛОР «Львівська обласна бібліотека для дітей» ; Л. А. Лугова, В. Д. Шевченко, І. Б. Пігура ; верстка, обкл. О. О. Сачинська ; відп. за випуск О. Я. Конасова. – Львів, 2023. – 22 с.

Пропонуємо методичні рекомендації до проєкту «Духи легенд», ініційованого Департаментом з питань культури, національностей та релігій ЛОВА.

Методичний супровід підготували: Л. А. Лугова,
В. Д. Шевченко, І. Б. Пігура
Верстка, обкл.: О. О. Сачинська
Відповідальна за випуск: О. Я. Конасова

Праукраїнці з особливою пошаною ставилися до дерев, чи не кожному приписуючи магічні властивості.

У давніх міфах про створення світу саме дерево (дуб, явір, яблуня...) уособлює його триєдність. Коріння - це світ Наві, потойбічний. Стовбур - це світ Яві, явний, у якому ми з вами перебуваємо. Крона - це світ Праві, праведний, у якому мешкають боги та безневинні душі разом із птахами. Траву наші предки вважали стовпами, на які опиралося небо. Ягоди, гриби, цілюще зело магічно гоїли рани. А тварини, птахи, комахи - це тотемні пращури, утілення природних стихій.

Мавки, лісовики, бузничі, чугайстери, блуди, мамуни - ось далеко не всі мешканці пралісу. Вони живуть у деревах, росі, сухому листі, чагарниках, болоті, повітрі, травах... Вони дружать, сперечаються, жартують, дарують, жертвують, мстять. І всі вони люблять світ, який населяють.

Під час організації літніх програм читання в бібліотеці радимо використовувати матеріали проєкту «Духи легенд».

«Духи легенд» - це проєкт Департаменту з питань культури, національностей та релігій ЛОВА, покликаний оживити міфічних героїв, щоб розвивати українську мову та культуру, прищеплювати її діткам змалечку. Йдеться про цілу серію анімованих пісень (мультиків), які дитина може дивитись і слухати з перших днів свого життя.

Автором пісень є Назар Савко, який вже давно знаний, як найкращий автор україномовних дитячих пісень. Його композиції в You Tube вже давно перейшли позначку у 100 мільйонів переглядів. Автором анімації стала Анастасія Овод.

Переглянути матеріали проєкту можна за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=5xa1qsY99pl>

Бібліотекарі можуть доповнити перегляди проєкту проведенням вікторин, інтерактивних ігор, танцювальних флешмобів, флешмобів-кричалок, читанням українських легенд, проведенням майстер-класів. Матеріали зібрані і підготовлені працівниками КЗ ЛОР «Львівська обласна бібліотека для дітей».

Коротка розповідь про міфічних героїв

Мавки. Лісові, польові, лугові, степові духи-діви. Живуть у деревах, кущах, траві. Там і зимують. Сприяють магичними здібностями буйному росту рослинності на нивах, лугах, у лісах. Оберегами: часник, полин, любисток. Мавка - удавано лагідна вродливиця. Тонкостанна, струнка, звабливі очі, довгі вії, брови-стріли. Має розкішне довге волосся. Його колір буває різний, як і в людей. Мавками стають і ті дівчата, котрі, випадково чи ні, заблукали в лісі й після розмови з такою істотою доброхиті захотіли нею стати. Тут присутній чар навіювання, яким досконало володіють усі мавки, і якщо дівча не має при собі часнику, гілочки полину чи любистку - кепські її справи. Мавка такого натуркає, що незчуєшся, як перетворишся на одну з них. Треба сказати, що були випадки, коли деякі дівчата «добровільно» ставали мавками. Це ті, кого природа обділила красою та розумом, або каліки чи старі діви. Вважали, що після переродження вони стають звабливими, вічно молодими вродливицями.

Музичний мультфільм «Мавка»

<https://www.youtube.com/watch?v=5xa1qsY99pl>

Чугайстер - добрий дух гірського лісу, фантастичний образ української міфології, невідомий іншим слов'янським народам. На Бойківщині його називають просто дідом, на Закарпатті - нічником. Та найпоширеніша назва – чугайстер. Є легенда, що чугайстри – це перші люди – велети. Створив їх пан Бог за своєю подобою. І вони були набагато вищі від теперішніх, розумніші, талановитіші та вправніші.

Чугайстру всі звірі в карпатських лісах скоряються, бо він разом із дівою лісовою (лісною, богинкою) їх доглядає, лікує, охороняє. Уміє передбачати майбутнє. І той, хто хоче його дізнатися, може в лісового діда розпитати. При цьому використовують звичайну сокиру - як оберіг.

Музичний мультфільм «Чугайстер»

<https://www.youtube.com/watch?v=pbNzGeQsxzq>

Повітруля - карпатський дух вітряної стихії. Донька гірських вітрів. Витончена красуня, часто її змальовують крилатою та з голови до п'ят убраною у квіткові шати. У неї довге пишне волосся, голубі очі, тонкі брови, густі вії. Землею не ходить, а наче пливе над нею, не торкаючись поверхні. Уміє змінювати зовнішність із молодої на стару й навпаки.

Кажуть гуцули, що в голові Повітрулі також вітер, як і в її крилах. Тому краще цю красуню не сердити. Бо щойно вона загнивається, то зачне капризувати: може, скажімо, завиграшки скрутити у вузол найвище в лісі дерево.

Залюбки допомагає в любовних справах. І сама до них охоча. Траплялися випадки, коли людські хлопці настільки закохувалися в повітруль, що навіть брали їх за дружин. Вважають що коли вкрасти в повітрулі крила, то вона виконає найзаповітніше бажання, бо в її крилах - її сила. Закохані хлопці переважно бажують одного-мати за дружину таку крилату дівчину.

Однак повітрулі вірити не можна. Щойно отримає назад свої крила, за першої-ліпшої нагоди втече й від чоловіка, і від дітей. Уберегти чоловіка чи сина від чару повітрулі можна. Треба зашити йому в одяг пучечок посвяченого зілля, яке брали з під хреста на свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього. А ще повітрулі панічно бояться чугайстерів, бо ті їх знищують так само безжально, як і мавок. Узимку повітрулі сплять у високих горах у потаємних печерах.

Музичний мультфільм «Повітруля»

<https://www.youtube.com/watch?v=30OdLdVLOAA>

«Домовик». Дух, що поселяється в новозбудованому домі разом з людьми. Господар дому. Коли в домі негаразд, може з пересердя спалити хату. Не дозволяє вночі працювати, часом, коли в домі немає ладу, іде з хати геть.

Ще діди-прадіди розповідали, що Домовики, як і інші духи докільця походять від ангелів. За немилість до Бога ангели були колись давним-давно покарані та скинуті з небес на людське житло, бо хотіли поставити себе в рівень із Всебогом. Відтоді вони так і залишаються хатніми дідками, а ті ангели, які впали у воду, стали називатися водянниками, в ліс - лісовиками.

Домовик може виглядати з-під печі маленьким хлопчиком, часом сидить собі за столом, або ходить дідком по подвір'ю з люлькою. Може показатися бараном, коровою, котом, пташкою і ходити собі по причіпку, бо дуже любить домаш-

ніх тварин. Іноді перевтілюється совою, сидить на комині та лупає очима або собакою чи іншою постаттю.

Щоб усі були здорові, щоб жилося й булося, Домовик покаже, як вибрати для хати щасливе місце для проживання. Не любить він, коли хату ставлять на роздоріжжі, а також де бузина росте та на могилі. Хата має стояти на непорушній землі, на рівному місці. Коли входять перший раз у нову хату чи в інше помешкання, обов'язково припрошують Домовика. В старій хаті кажуть: «Ласкаво просимо, Дідусю, до нового житла». Востаннє палять у печі, попіл вигрібають у новий горщик і висипають у піч в новій оселі для багаття, в якому майбутня доля і багатство родини. До такої домівки завжди прилетить ластівка або на стрісі вимостить своє гніздо лелека.

Музичний мультфільм «Домовик»

<https://www.youtube.com/watch?v=yLap8eBdmIY>

«Чур». Чур опікує живий вогонь душ наших предків. Він є охоронцем добробуту дому та заступником роду в разі небезпеки. Ще з давніх-давен принесений з неба на землю вогонь Сварога, став оберегом дороги вічності, яка веде знову ж, коли людина помирає, у зоряне царство духа предків. Іменем Кочур називається мальовнича місцевість неподалік Києва в напрямку на Бишів, де несе свої води у Дніпро річка Ірпинь. Там, на одному з пагорбів стояв колись величезний ідол, виліплений з глини, всередині якого, мов у печі, завжди палав вогонь, за яким постійно наглядала сторожа. І коли у когось в оселі пригасало вогнище, люди ішли за ним

«до Чуру», до свого доброго бога, бога домашнього тепла і затишку.

Чур допомагає людині вберегтися від зла, коли та говорить «Чур мое». Чур лише тоді вважає новий дім житлом, коли в печі спалахує його вогонь. А тому піч у наших батьків-дідів завжди була своєрідним центром, біля вогню якого щоднини збиралася вся рідня. Родинне вогнище згуртовувало родину і сусідів, біля нього люди вели оповіді про сучасне й минуле, складали думи, легенди, співали пісні, та ще, бувало, прислухалися до цвіркунів, бо вірили, що в них живуть душі прародителів. Вшановуючи Чура, господар вирізьблював його зображення на деревині, а господиня вишивала на рушниках.

Музичний мультфільм «Чортик Чур»

https://www.youtube.com/watch?v=7oqdAOrK7_s

Список використаних джерел

Антологія українського міфу : у 3 т. Т. 3. Потойбіччя / упоряд. В. Войтович. - Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2007. - 839 с. : іл. - (Керниця).

Гнатюк В. Нарис української міфології / В. Гнатюк. - Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2000. - 263 с. : іл.

Корній Д. Чарівні істоти українського міфу : духи природи / Д. Корній. - Харків : Vivat, 2021. - 319 с. : іл.

Сокіл В. Народні легенди та перекази українців Карпат / В. Сокіл ; Нац. акад. наук України, Ін-т народознавства. - Київ : Наукова думка, 1995. - 158 с.

Українські міфи, демонологія, легенди / упоряд. М. К. Дмитренко. - Київ : Музична Україна, 1992. - 144 с.

Домовик : весела дитяча пісенька про домовичка [Електронний ресурс] / автор пісні Назар Савко ; анімац. Анастасія Овод // YouTube. - Електрон. відеодані (1 файл : 3:07 хв.). - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=yLap8eBdmlY>. - Назва з тит. екрана.

Мавка : весела дитяча пісенька про Мавку [Електронний ресурс] / авт. пісні Назар Савко ; анімац. Анастасія Овод // YouTube. - Електрон. відеодані (1 файл : 4:00 хв.). - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=5xa1qsY99pl> . - Назва з тит. екрана.

Повітруля : казкова колискова [Електронний ресурс] / авт. пісні Назар Савко ; анімац. Анастасія Овод // YouTube. - Електрон. відеодані (1 файл : 3:35 хв.). - Режим доступу: <https://youtu.be/30OdLdVLOAA>. - Назва з тит. екрана.

Чортик Чур : весела дитяча пісенька про чортика Чура [Електронний ресурс] / авт. пісні Назар Савко ; анімац. Анастасія Овод // YouTube. - Електрон. відеодані (1 файл : 2:31 хв.). - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=7oqdAOrK7_s - Назва з тит. екрана.

Чух Чух Чугайстер : весела дитяча пісенька про чугайстра [Електронний ресурс] / авт. пісні Назар Савко ; анімац. Анастасія Овод // YouTube. - Електрон. відеодані (1 файл : 2:53 хв.). - Режим доступу: <https://youtu.be/pbNzGeQsxzq>. - Назва з тит. екрана.

**Вікторина з української літератури
«Міфи та легенди українців»**

- 1) Розповідь наших предків, що передає уявлення про світ – це... (міф)
- 2) Сім зірок Зоряного Возу – це сім... (душ, врятованих дівчиною людей)
- 3) Чому пес живе коло людини? (Бо вона найсильніша)
- 4) Дажбог – це бог... (сонця)
- 5) Розповідь про незвичайну подію із життя людини – це... (легенда)
- 6) Хто навчив людей будувати хати і пекти хліб? (Сварог і Берегиня)
- 7) Хто лютував вночі, коли починала трястися і гойдатися земля? (Чорнобог)
- 8) Хто мав знищити людей (сварожичів), Сварога та Берегиню? (Ящери)
- 9) Яка зброя була у Сварога? (Вогонь)
- 10) Хто врятував світ від ящерів? (Берегиня)
- 11) Як люди вшановували богиню? (Вишивали)
- 12) Від чого оберігала Берегиня людей? (Від зла)
(за легендами «Про зоряний віз», «Чому пес живе коло людини», «Дажбог», «Берегиня»)

Гра «Відгадай, хто я?»

- 1) Живу в лісі, молода, гарна дівчина. Заманивши когось до себе своєю красою, розмовою, потім залоскочу на смерть. (Мавка)
- 2) Живу в гірському лісі, добрий та справедливий. Допомогаю людям, захищаю скривджених. (Чугайстер)
- 3) Дочка гірських вітрів, рудоволоса красива дівчина, гарно вдягнена й прикрашена квітами. (Повітруля)
- 4) Чим можна задобрити Чугайстра? (бануш, кулеша, молоко)
- 5) З яким чарівним предметом ходив Чугайстер? (сопілка)
- 6) Що є подарунком для Мавки? (Гребінець)
- 7) Де живе Повітруля? (В горах, зимує в потаємних печерах)
- 8) Чи вміє змінювати зовнішність Повітруля? (Так, із молоді на стару і навпаки)
- 9) Карпатський дух повітряної стихії (Повітруля)
- 10) Чарівний предмет Повітрулі – це ... (крила)
- 11) Яких ви знаєте духів лісу? (Лісовик, Мавка, Чугайстер, Блуд, Моховик...)

Інтерактивна гра

1. Наші предки мавок не узагальнювали, а кожну по-особливому виділяли. На початку ХХ ст. дослідник Ю. Миролюбов записав у селах Подніпров'я імена двадцяти восьми «сестриниць» (так він називає мавок).

Знайдіть у ґратці імена п'яти мавок із запису дослідника.

Б	Р	О	С	Я	Н	И	Ц	Я
Е	Т	Р	А	В	Н	И	Ц	Я
Р	О	В	С	Я	Н	И	Ц	Я
Е	З	И	Ц	Я	С	А	Н	А

(Відповідь: БЕРЕЗИЦЯ, РОСЯНИЦЯ, ОВСЯНИЦЯ, САНА, ТРАВНИЦЯ)

2. Кажуть, що від мавок, схильних робити людям зло, можна відкупитися і доволі просто: подарувати їй ... Відгадайте загадку і ви дізнаєтесь, що потрібно подарувати.

Зубате, а не кусається.

(Відповідь: гребінець)

Танцювальний флешмоб

Чух чух чух чугайстер
Чухатися майстер
Чух чух чух чух чух
То найкращий рух

Йде чугайстер в ліс чухає свій ніс
Сяде на поліно чухає коліно
Сонечко пече чухає плече
Може вже спинитись і піти помитись? Га?

Чух чух чух чугайстер
Чухатися майстер
Чух чух чух чух чух
То найкращий рух

Посеред боліт чухає живіт
Волохату спинку чуха об ялинку
Борода свербить просто кожну мить
Може це спинити і піти помити? Га?

Купці дупці купці дубці
Зникне враз той прикрий чух
Купці дупці купці дупці
Мило не сприйма на дух. (мило як береш до рук)

<https://www.youtube.com/watch?v=pbNzGeQsxzq>

Патріотичний флешмоб. Кричалки і караоке для дітей

Легенди знаємо – орків перемагаємо!
Слухаємо своє, любимо своє, бережемо своє!
Легенди знаємо – українцями зростаємо!
Духи легенд ведуть до перемоги!
Слухаємо, читаємо, співаємо Українське!
Українські легенди, казки і танці москалям не залишать шансів!
Караоке Враже - <http://surl.li/hbhlo>

Майстер-клас з оригамі

Заняття з оригамі «Гелікоптер – Смужка»
<https://www.youtube.com/watch?v=zTakrjE9yCo>

Майстер-клас. Розмальовки

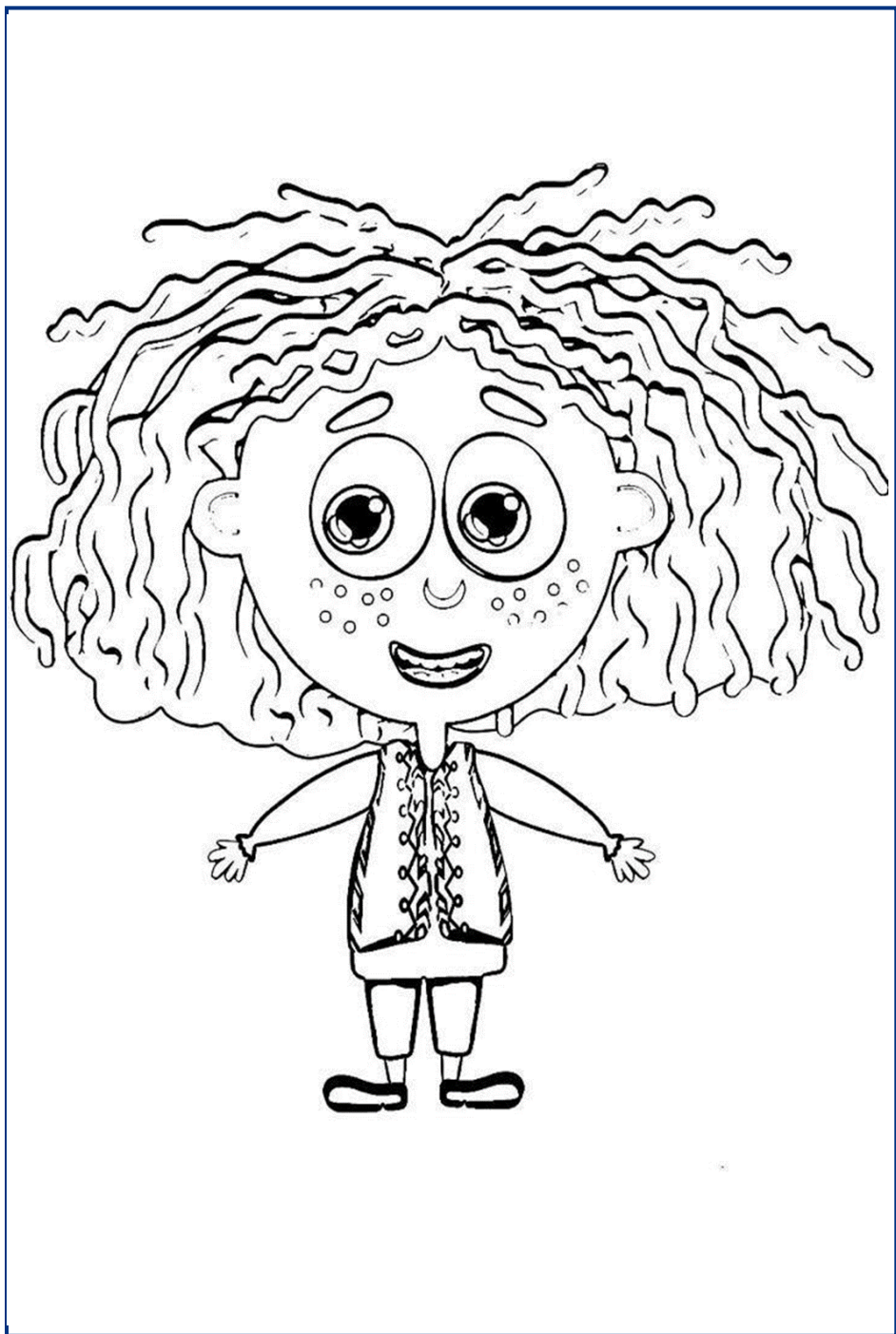
Запрошуємо до подорожі світом українського потойбіччя сторінками графічної книги «Дива та чари України!» Графічна книга розмальовка – антистрес.
<https://www.dk-architect.com.ua/art-book>

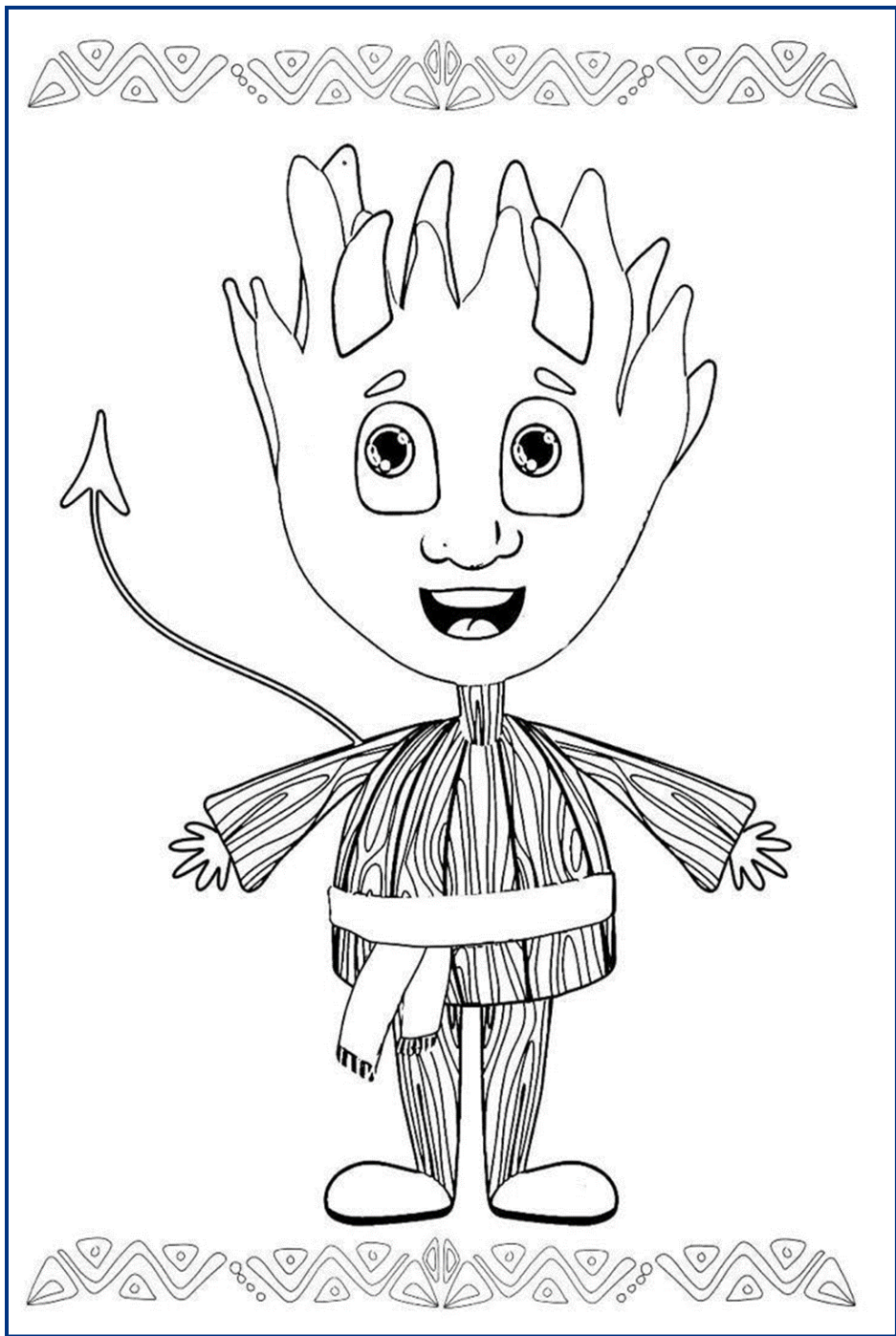

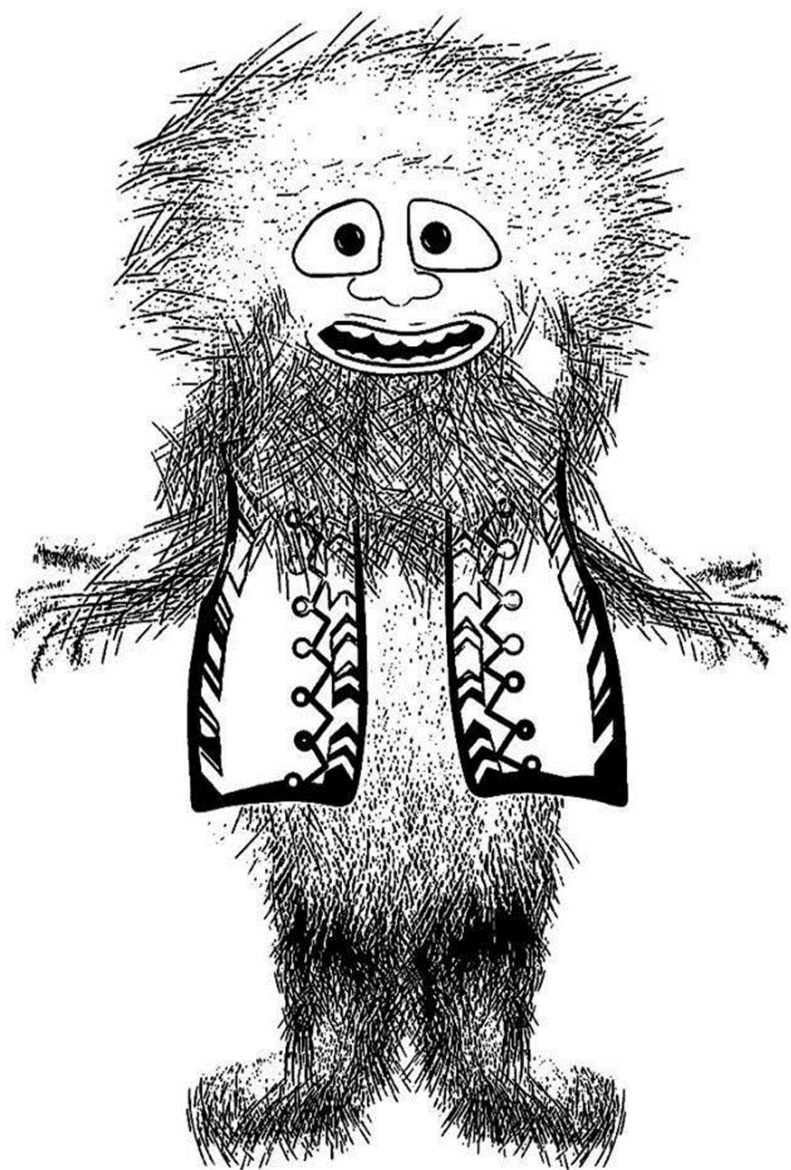

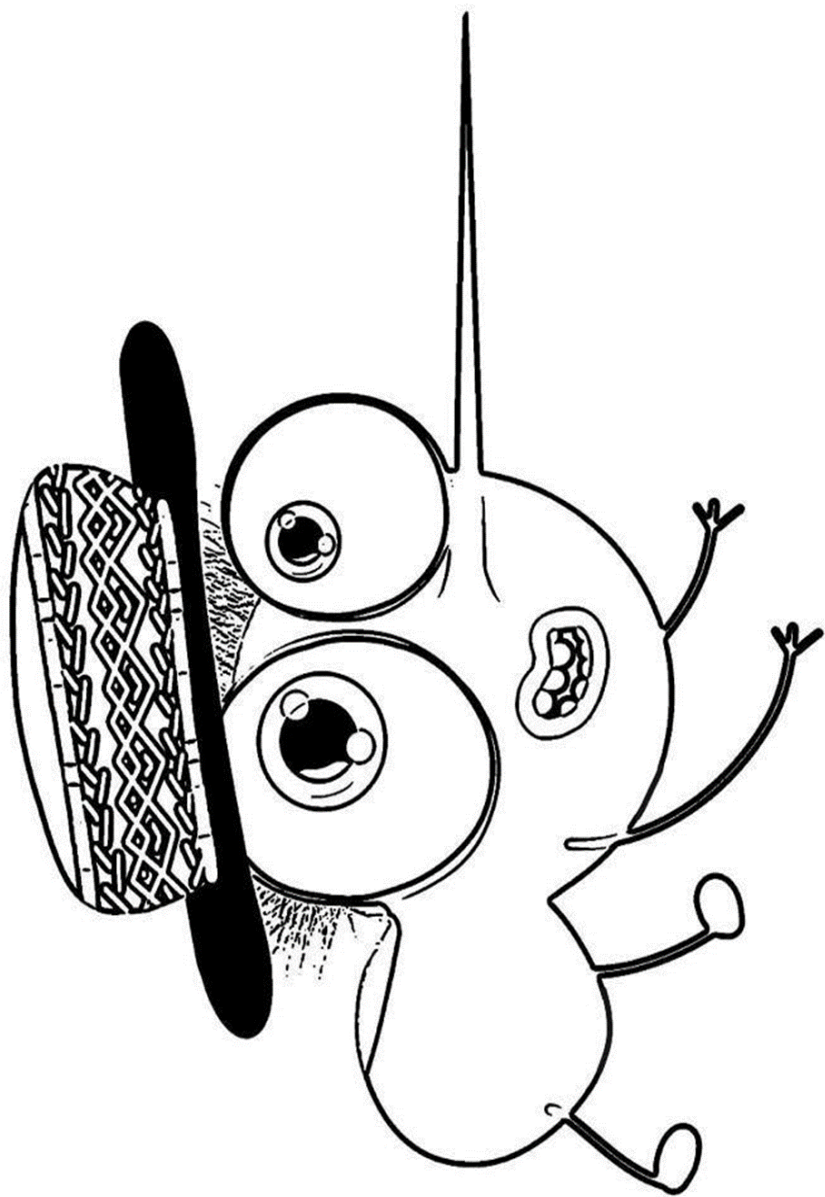

Зміст

Про проект «Духи легенд».....	1
Коротка розповідь про міфічних героїв.....	2
Список використаних джерел.....	6
Додаток 1. Вікторина з української літератури «Міфи та легенди українців».....	8
Додаток 2. Гра «Відгадай, хто я?».....	9
Додаток 3. Інтерактивна гра.....	10
Додаток 4. Танцювальний флешмоб.....	11
Додаток 5. Патріотичний флешмоб. Кричалки і караоке для дітей.....	12
Додаток 6. Майстер-клас з оригамі.....	12
Додаток 7. Майстер-клас. Розмальовки.....	12

Україна, 79008. м. Львів
вул. В. Винниченка, 1
тел.: абонемент – 235-87-46
інтернет-центр – 235-87-47
e-mail: biblioteka@lodb.org.ua
www.lodb.org.ua
e-mail: bibliograf@lodb.org.ua

